

ઘોરણું : 11

ગુજરાતી

પાદ : 8

બૂરાઈના કાર પરથી

પ્રશ્ન : 1 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો.

(1) લેખકે ઝમકુ અને જમનના સંદર્ભે કોને સાચો યજા કહે છે ?

➤ ઝમકુ અને જમન સંસારરૂપી તપોવનમાં પરસેવો ટપકાવીને પેટ-ગુજરારો કરવાનો જે યજા કરી રહ્યા છે. તને લેખક સાચો યજા કહે છે.

(2) વેપારી બાપ, એના દિકરાને કહું શાસ્ત્ર ભણાવે છે ?

➤ વેપારી બાપ દિકરાને “આગલા પાસેથી કસીને લેવું અને સામાને છેતરે છ ચિદિયાતો !” એવું શાસ્ત્ર ભણાવે છે.

(3) એક ચીર લેતી શેઠાણીને જોઈને ઝમકુને શું સાંભરી આવ્યું ?

➤ ઝમકુને એક એક પલકે પોતાનો મહેનતે ઉત્તેલ વાડો, મથી મથીને ગાળેલ કુંટીઓ અને માટલે - માટલે સારીને ત્રણ મહિના સુધી લાગ લગાટ પાયેલ પાણી સાંભરી આવ્યા.

(4) સુમનલાલે ઝમકુના જવાબમાં શું જોયું ?

➤ સુમનલાલે ઝમકુના દરેક જવાબમાં સંધ્યાના રંગો જેટલી જ નિખાલસતા જોઈ.

(5) ઝમકુએ માતાજીને શા માટે નાળિયેર માન્યું હતું ?

➤ અંધારી રાતે રસ્તામાં કોઈ તેનો પીછો કરીને જાન-માલને
નુકસાનના પહોંચાડે એટલે ઝમકુએ માતાજીનું નાળિયેર માન્યું
હતું.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નોના બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

(1) માતાજીએ સે' પૂરી છે એવું જમકુને ક્યારે લાગ્યું ?

➤ ‘બૂરાઈ દ્વાર પરથી’ નવલિકામાં લેખક જવેરચંદ મેધાણીએ શ્રીમંતોની શોષણાખોર સંસ્કૃતી, સ્વાથી અને સંવેદનહીન મનોવૃત્તિ અને વિકૃતિને થતી કરે છે. જમકુ અને જમન ચીલડા વેચવા બેઠા હતા બેઉ પરગામ વાસી હતા, ધુપમાં બેઠા હતા. ધૂળના વંટોળ ઊડી રહ્યા હતા.

બંને ગરીબ છે પણ બેઉના મોં પર આનંદનો ઉજસ મલકતો
હતો. ચાર દિવસથી ચીલડા કેચે છે ત્યારે હવે બે ફાંટ ચીલડા
વેચવાના બાકી છે. અમફુ કહે છે કે બે દિવસના રોટલા સાથે
લાવી હતી પરંતુ કરકસર કરી ચાર દિવસ સુધી રોટલા ખાધા
હવે બે વખત જેટલા વધ્યા છે. એટલે અમફુને એવું લાગે છે કે
માતાજીએ તેમની સે' પૂરી.

(2) રૂના સદ્ગુરી રમનાર વેપારીએ ઝમકુને ભોઈ પાડતાં શું કહ્યું ?

➤ જ્યારે ખેસધારી વેપારીએ મફતના ભાવે ચીલડા માગ્યા
ત્યારે ઝમકુ વેપારીને પોતે કમરના મણાકા પણ તૂટી જાય
એવી તનતોડ મહેનત કરીને ચીલડા પકવ્યા છે. એ જણાવે
છ. ત્યારે વેપારીએ ઝમકુને ભોઈ પાડતા કહ્યું કે “મહેનત
વગર કાઇ થોડો રોટલો મળે છે !

(3) જમનને દાઝે ભરાયેલો જોઇને ઝમકુએ શું કહ્યું ?

➤ એક બાઇ રૂમાલ લઈને ચીલડા ખરીદી કરવા આવે છે. આ નિર્દ્દય સ્ત્રીએ આવા ગરીબ પાસે ચીલડા લેતી વખતે નમતું જોખાવીને શેરના પૈસા આપી દોઢ શેર માલ પડાવી લે છે, આટલું ઓછું હોય પાકા ચીલડામાંથી એક ચીર પણ મફતમાં લઈ લે છે ત્યારે જમનને દાઝ ચઢે છે. તે સમયે સમજુ ઝમકુ જમનને સમજાવે છે કે આપણે પારકા પરદેશમાં છીએ, અને આપણે રહ્યા ગરીબ મજૂર, કંઈક થાય તો આ સિપાઈને આપણાં જ વાંક જણાશે.

(4) સુમનલાલે ખેસધારી વેપારીને શા માટે થોલી જવા કહ્યું?

➤ ખેસધારી વેપારીએ જણાતો હતો કે સાંજ થવા આવી છે એટલે થાકેલા જમન અને ઝમકુ મફતના ભાવે આ ચીલડા આપી દેશે. ત્યારે ‘આનાના’ ત્રણ શેર ભાવે આપ્યો લોટ ખરીદી લઈશું અને એ પછી બને જણા વહેચી લઈશું. આ ઈરાદાથી ખેસધારી વેપારીએ સુમનલાલને થોલી જવા કહ્યું.

(5) સુમનલાલએ જમન-ઝમકુ વિશે તેમની પત્ની આગળ શી પ્રશંસા કરી ?

➤ અમરાપરાનો રસ્તો બતાવતા સુમનલાલે તેની પત્ની સવિતાને
કહ્યું કે આ વર-વહુ ચાલ્યા જાય છે, તેમનું સાચું સહજીવન છે.
મરતા મરતા પણ એ જીવતરના તોકાનો એટલે કે સંઘર્ષોનો
સાથે રહીને સામનો કરે છે. સહનાવવતું સહ નૌ ભુનકતું સહવિર્ય
કરવાવહું। સાથે રહેવું સાથે ભોજન કરવું. અને સાથે કામો કરવા
આ મંત્રને સાચા અર્થમાં આચારનારા તો આ દંપતી જ છે.

પ્રશ્ન : ૩ માગ્યા પ્રમાણે કરો.

(1) ઝમકુ અને જમનનો દામપત્ય પ્રેમ. - પાઠને આધારે સમજાવો.

➤ ઝમકુ અને જમન ગરીબ દંપતી છે. શેરીના રસ્તા પર પછેડી પાથરીને ચીલડાં વેચે છે. આ ફળો તૈયાર કરવા માટે આ દંપતી નદીમાં ફૂટીઆ ગાળે છે, માટલાં સારીસારીને વાડા પાય છે. તેમની કમરના મણાકા તૂટી જાય એટલી મહેનત કરે છે ત્યારે તેમનું માંડ માંડ ભરણપોષણ થાય છે; પરંતુ લઘુપ્રસંગે હજારોનો ધુમાડો કરનાર શ્રીમંતો ઓછા પૈસે વધુ ચીલડાં ખરીદી લે છે.

એમાં વળી સિપાઈ પણ મફતમાં ચીલડું લઈ જય. તેની સાથે
ઝઘડો કરે તો સિપાઈ આ અભણ ગરીબ પ્રજને ખોટા વાંકમાં
ફસાવી છે. આને કારણે ઘણી વાર જમનને ગુસ્સો આવે છે, પણ
સમજું ઝમકું તેને વહાલ કરીને, તેના વાંસા પર હાથ ફેરવીને શાંત
પાડે છે. જમન ઝમકુનો કહ્યાગરો કંથ છે. મનને ચીલડાં વેચવા માટે
કેવી રીતે લલકારીને ગ્રાહકને આકર્ષવા એ નથી આવડતું એટલે
'બુંડા, જુલ જ હલાવતા નથી.' એમ ઠપકો દેતી ઝમકું તેને શીખવાડે
છે : "એ આ સાકરિયા મેવા ! એ આ મધના ઘડા લઈ જાવ!

અમૃતના મેવા લુંટી જવ! ... લ્યો બોલો એમ!" પતિપત્નીમાં મતલેદ
હે છતાં ચીલડાં વેચવા, સાંજ પડતાં જ બધું સંકેલી લેવાનું જેવાં
તમામ કામો આ દંપતી હળીમળીને કરે છે. જમન પત્ની અને
બાળકનો વિચાર કરીને મેરકાની ટેળીમાં ભગવાનો વિચાર પડતો
મૂકે છે. આવા સંઘર્ષમય જીવનમાં પણ બંને જે સ્નેહાળ જિંદગી જીવે
હે એ જોઈને ઉજળિયાત જીવાન પોતાની પત્ની સવિતા આગળ આ
દંપતીના સાચા દામપત્યજીવનની પ્રશસા કરે છે.

(2) શ્રીમંત લોકોની શોષણવૃત્તિ અને સંવેદનહિનતા – તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

►‘બૂરાઈના દ્વાર પરથી’ લોકકથા ગરીબોની પરસેવાની કમાણીને લુંટી લેતા શ્રીમંતો વિશેની વાત છે. ઝમકુના શબ્દોમાં કહીએ તો ‘હજારુંના રળનાર અને હજારુંના ધુંવાડા કરીને વરા ઉકેલનારા પણ શાકપાંદાંની વાતમાં પૈસાની ગણતરી છોડતાં નથી.’ ગરીબને ચાર-ઇ આના ખટાવતાં શું કામ બીએ છે ? હાથ-પગ અને ગળામાં સૌનાનાં આભૂષણ, પગમાં ચંપલ, અંગ પર ઝીણો સુંદર સાડલો, નાની શી કોથળીમાં ઠીક ઠીક પૈસા છતાં આ ગરીબ પાસે ચીલડાં લેતી વખતે નમતું જોખાવીને વધારે પડાવી લેવાની, ઉપરથી પોતાના છોકરા માટે ચીલડાની એક ચીર મફતમાં પડાવી લેવાની હીન મનોવૃત્તિ અહીં આબેદૂબ છતી શઈ છે.

લાવ, ચીર દે છે કે? નીકર આ લે તારું ચીલડું પાછું." એવી ધમકી આપતી શ્રીમંત બાઈને ચીલડું વેચવાની ઝમકુની મજબૂરી છે એટલે ચીર દેવી પડે છે; પરંતુ કલેજમાંથી ચીર કાપી આપવી પડી હોય એવું દંડ તને થાય છે. આવી જ સંવેદનહીનતા દર્શાવનાર ખેસધારી વેપારીને ઝમકુ પાસેથી આનાનાં ત્રણ શેરમાં આખોય 'લોટ' પડાવી લેવો છે. આથી સુમનલાલને ઇશારત કરીને બોલાવી લે છે અને એને કહે છે કે તેઓ થાકેલાં હોવાથી, સાંજ પડતાં બધાં ચીલડાં મફતના ભાવે આપીને જતાં રહેશે. આનાનાં ત્રણ શેર લેણે આખોય 'લોટ' લઈને બંને વહેંચી લઈશું.

પણ જમન-ડમકું સમજુ ગયા : “આપણું ધરાક ટાજ્યું ઓલ્ય શેઠીએ.”
આ શબ્દોમાં તેમનાં હૈયાની ‘હાય’ સંભળાય છે. આમ, આ લોકકથામાં
શ્રીમંતોની શોષણાખોર, સંકુચિત, સ્વાર્થી અને સંવેદનહીન મનોવૃત્તિ
તેમની વિકૃતિને છતી કરે છે.

(3) 'બૂરાઈના દ્વાર પરથી' શીર્ષકની યથાર્થતા ચચો.

►'બૂરાઈના દ્વાર પરથી' નવલિકામાં લેખકે સમાજના ગરીબ અને શ્રીમંત - વર્ગની મનોવૃત્તિની વાત કરી છ. ગરીબો પરસેવો પાડીને અને મહેનત-મજૂરી કરીને પોતાના કુટુંબનું ભરણપોષણ કરે છ. તેમ છતાં તેમના નસીબમાં દારુણ ગરીબી અને શોષણ જ લખાયાં છ. તેઓ હંમેશાં શ્રીમંતોની સંકુચિત અને ગરીબોનું શોષણ કરવાની, સ્વાશી અને સંવેદનહીન મનોવૃત્તિનો લોગ બનતા રહે છ. ઝમકુ અને જમન દંપતી ગરીબીથી ઝૂઝી રહ્યું છ.

મહેનત-મજૂરી કરનારા માણસો જીવનભર પરસેવો પાડે
તોપણ તેમના જીવનમાં દારુણ ગરીબી અને શોષણ
લખાવેલાં જ રહે છે તેવો સૂર આલેખી આપ્યો છે. સામે પક્ષે
લેખકે કેટલાંક અમીર માણસોનાં સંકુચિત, શોષણાખોર મન,
સ્વાથી અને સંવેદનહીન દર્શાવી છે. આ પરથી કહી શકાય કે
આ પાઠનું શીર્ષક બુરાઈના દ્વાર પરથી યથાર્થત છે.

Thanks

For watching